

Nieuwe voorzitter van De Linker Wang Ruard Ganzevoort:

“Religie heeft iets onaangenaams”

“In deze samenleving zien we spanningen tussen culturele groepen. Ik wil proberen het spel beter te laten verlopen. Dat wil niet zeggen dat de verschillende partijen het met elkaar eens moeten worden. Dat is mijn bezwaar tegen harmonie.” Theoloog Ruard Ganzevoort over zijn nieuwe rol als voorzitter van De Linker Wang.

TEKST: CEES VELTMAN FOTO'S: STIJN RADEMAKER

Voor de deur van het hotel staat een gele Eend. “Onze pretauto”, legt Ruard Ganzevoort uit. Hij drijft samen met zijn partner een klein hotel in Utrecht, maar de meeste tijd is hij kwijt aan zijn hoogleraarschap aan de Vrije Universiteit. Praktische theologie is daar zijn leeropdracht. Hij onderzoekt hoe mensen vorm geven aan ‘hun verhouding tot het heilige’ en aan de tradities waaruit ze putten. Dat betekent dat hij zich bezig houdt met het terrein van religie en trauma, pastorale zorg en religie in de populaire cultuur. Nu praten we over De Linker Wang, de religieuze denktank van GroenLinks, waarvan hij de nieuwe voorzitter is.

GroenLinks-fractievoorzitter Femke Halsema zei een paar jaar geleden in VolZin religie belangrijk te vinden. “Maar”, voegde ze eraan toe: “Ik bid niet”. Ziet u het als een taak van De Linker Wang om in GroenLinks het begrip religie te verduidelijken? Wordt de waarde van religie onderschat?

“Ja, maar het ligt verschillend. Het ene partijlid heeft persoonlijk meer met religie dan het andere. Ook binnen De Linker Wang leggen sommigen vooral de nadruk op persoonlijke inspiratie van politici en van burgers. Wat geloof je zelf? Anderen vinden het interessanter welke rol religie in de samenleving speelt en wat er politiek voor nodig is om dat in goede banen te leiden. Dat laatste is de verantwoordelijkheid van iedereen, vind ik en dan maakt het niet uit of je zelf bidt of niet. Bij GroenLinks is inspiratie altijd

een belangrijke factor geweest. Of het nu gaat om ecologisch denken, een visie op de gelijkwaardigheid van mensen of ontwikkelingsamenwerking, het gaat altijd om meer dan het eigen belang, om een visioen hoe de wereld eruit kan zien. Het is nu een uitdaging voor De Linker Wang om te helpen die partijtraditie levend te houden. Religie is te belangrijk voor velen en te gevaarlijk voor anderen om haar aan haar lot over te laten.”

Een overheid die religieuze organisaties ook subsidieert als ze maatschappelijk iets nuttigs doen, vond Halsema nog te ver gaan.

“Het denken over de scheiding van de kerk en staat verschuift. De overheid bemoeit zich nu met dingen

“Religie is een van de mooiste, maar ook een van de gevaarlijkste cultuuruitingen die we hebben”

Ruard Ganzevoort (Haarlem, 1965) studeerde theologie en is hoogleraar praktische theologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Op verschillende manieren is hij betrokken bij de Protestantse Kerk in Nederland. Hij drijft samen met zijn partner een hotel in Utrecht en heeft vijf kinderen uit een eerder huwelijk. Boeken van zijn hand zijn onder meer: *De hand van God en andere verhalen: over veelkleurige vroomheid en botsende beelden*, Meinema. *Reconstructies: praktisch-theologisch onderzoek naar de verhalen van mannen over seksueel geweld en geloof*, Kok. *De rol van het bidden*, Boekencentrum.

privésfeer te verbannen. Dat lukt echter niet. Zie bij voorbeeld de aanslagen op 11 september 2001 in New York en de aanslag op Theo van Gogh. Nu staan we voor de uitdaging om religie als maatschappelijke factor serieus te nemen. Moeten we moskeeën en kerken die potentieel gevaarlijke dingen doen – ik denk aan haatpreken van imams en de dominee die leek op te roepen tot kindermishandeling – hun gang laten gaan? Nee, de rechtsorde moet overeind blijven. Maar voordat je begint over verbieden en het al dan niet subsidiëren van groepen moet je de kritische dialoog aangaan.”

U heeft geschreven dat niemand zich rijk moet rekenen met de zogeheten terugkeer van de religie in Nederland.

“Ja, daar moeten we voorzichtig mee zijn. De maatschappelijke aandacht voor religie is enorm toegenomen, maar dat komt ook door de dreiging die uitgaat van radicale vormen van religie. Voor een ander deel lijkt de aandacht onschuldiger en beseffen scholen, zorginstellingen en andere maatschappelijke organisaties dat religie een belangrijke dimensie in het leven van mensen is. Ook in de media en de populaire cultuur zijn religieuze thema’s weer volop aanwezig. Dat wil echter niet zeggen dat de ontkerkelijking op haar retour is. Kerkelijke betrokkenheid en kerkbezoek nemen in Nederland nog steeds af.

Als belangrijkste aspect van de ontkerkelijking wordt genoemd dat mensen het geloof in God zien als een optie naast vele andere. Dat is zelfs voor de meest verstokte gelovige vanzelfsprekend geworden. Daarnaast zijn kerken hun monopolie op religie kwijtgeraakt. Nu nemen bij de terugkeer van religie heel andere instituten de regie: het onderwijs, de hulpverleners,

waar ze zich tien jaar geleden niet mee zou durven bemoeien. Dat roept de vraag op wat gesubsidieerd kan worden en wat niet, maar ook: hoe kun je riskante zijden van religie zoals discriminatie van vrouwen en aanzetten tot geweld beter in toom houden? Mijn motto is: religie is een van de mooiste, maar ook een van de gevaarlijkste cultuuruitingen die we hebben. Godsdienst heeft aangezet tot grote heldendaden, zelfopoffering, naastenliefde en creativiteit, maar ook tot het tegenovergestelde. Religie is een factor waardoor conflicten vaak op de spits gedreven zijn. Ze heeft culturen tegen elkaar opgezet en mensen van elkaar vervreemd. Vaak is het gebruikt om anderen af te wijzen en buiten te sluiten. In de afgelopen tijd is mede daarom geprobeerd godsdienst naar de

de overheid en met name ook de media en commercie. Vooral andere dan religieuze motieven spelen daardoor de hoofdrol. In het onderwijs is dat het pedagogische motief van opvoeden tot burgerschap. In de hulpverlening is het vaak het therapeutisch motief van oplossen van problemen. Bij de overheid staan het voorkomen van radicalisering en discriminatie en het bevorderen van integratie voorop. In de media draait het om nieuwswaarde en kijkcijfers en in de commercie om het behalen van winst door het aanspreken van latente behoeften.

Ik probeer open te staan voor nieuwe gestalten van religie. Ik heb het niet over transcendentie als een Wezen, Ruimte of Werkelijkheid buiten onze leefwereld, maar om de dynamiek van het overschrijden van onze grenzen. Religie gaat om een verlangen naar iets dat ons kan overweldigen. Dat is zo fundamenteel voor mensen dat er ook veel op het spel staat. Veel conflicten op het terrein van religie draaien om het punt dat de een te vrij omgaat met wat voor de ander heilig is.

Zowel oude als nieuwe religieuze vormen kun je alleen als religieus herkennen wanneer je de beschikking hebt over een religieus interpretatiekader, een verzameling van religieuze verhalen, beelden, modellen waarin de relatie met het heilige is verwoord. Precies op dat punt hebben we echter te maken met een toenemend religieus analfabetisme. Veel ervaringen en situaties worden als niet-religieus beleefd omdat mensen geen religieus model voorhanden hebben. Waar voor onze voorouders een religieuze interpretatie en vormgeving vanzelfsprekend was, daar komen veel hedendaagse jongeren even vanzelfsprekend tot een seculiere interpretatie. Hier ligt een grote uitdaging voor opvoeders en docenten om op een niet-dogmatische manier de verhalen van de grote tradities aan te blijven bieden als referentiekader.”

Veel mensen hebben afscheid genomen van dogma's, maar dogma's kunnen nog wel waarde hebben.

“Absoluut. Dogma's gaan over levensvragen. In de traditie zit veel levenswijsheid die we weer moeten opdelen. Neem het dogma van de uitverkiezing. Is het geloof iets dat mij wordt gegeven of is het iets dat ik zelf moet verwerven? De arminianen kwamen op voor het laatste en de 'Dordtenaren' - van de Dordtse rechtzinnige geloofsbelijdenis - kozen voor het eerste. Ik kan beide standpunten verdedigen. De waarde van het uitverkiezingsstandpunt is dat ik mijn bestaan niet zelf heb bedacht, noch mijn identiteit of levenshouding. Die zijn mij in zekere zin gegeven. Op het moment dat ik geboren werd, hebben mijn ouders

gezegd: hij heet Ruard. Anderen gingen mij ook zo noemen en toen ik mezelf ging voorstellen, zei ik: ik ben Ruard. Ik heb dat zelf niet bedacht, het is me gegeven. Het enige dat ik doe met mijn identiteit, is antwoord geven op een verhaal dat al heel lang over me wordt verteld. Zoiets, maar dan in religieuze zin, is voor mij het verhaal van de uitverkiezing. Ik heb niet bedacht dat God bestaat of dat ik iets met hem heb of zo. Nee, toen ik geboren werd, kwam ik in een wereld die er al was, die mij gegeven is en het enige wat ik hoef te doen, is op die wereld te antwoorden. Er is niets wat ik aan die wereld zelf heb toegevoegd. Zo'n spirituele levenshouding wordt gesymboliseerd in het dogma van de uitverkiezing, al is het te radicaal neergezet. De goede kant van de arminianen, de huidige vrijzinnigen, is: dat mag waar wezen, maar de vraag is hoe je antwoordt. In die spanning tussen het gegevene en het antwoord zit de levensvraag waar we voor staan. Ik vind het niet interessant of God mensen uitverkiest of niet. Het gaat erom hoe we ons verhouden tot het leven, het heilige, God en de ander.”

U bent predikant geweest in de kleine Nederlands gereformeerde kerk. Wijst dat op een behoudende achtergrond?

“Nee, ik ben gewoon gereformeerd, dus in de grote gereformeerde kerken, opgegroeid. Mijn ouders zaten aan de progressieve kant, kozen voor de PPR en tot die partij voelde ik me ook aangetrokken. Als jongen kocht ik van mijn zakgeld kopieën van de handelingen van de Tweede Kamer om precies te volgen wat er daar gezegd was. Ik was dus geïnteresseerd in politiek, maar ik begreep niet helemaal wat dat met religie te maken had. Ik kwam toevallig in contact met Youth for Christ en met de Nederlands gereformeerden. Dat sprak me aan door de combinatie van maatschappelijke bevoegenheid en de sfeer in dat heel kleine kerkje, al was ik het niet in alle opzichten met de opvattingen daar eens. Ik ben tien jaar predikant geweest in die kerk en daar heb ik geen spijt van, ook al is me uiteindelijk het predikantschap ontnomen omdat ik met mijn vriend ben gaan samenwonen. Ik heb daar wel begrip voor omdat het 'anders' zijn het gevoel van veiligheid bij mensen aantast. We zullen ook steeds kritisch moeten kijken naar onze visies op homoseksualiteit.

Ik heb me nooit beperkt tot die religieuze stroming, maar altijd een bredere religieuze interesse gehad. Hare Krishna vond ik interessant en ook de Surinaamse wintirituelen vanwege het verlangen naar heelheid daarin en het ontbreken van dogmatische oordelen. Het is boeiend dat er volgens winti ook lagere goden bestaan. Die zijn dan wel slecht, maar je moet ze eerder zien als plaaggeesten.”

Gaat u nog eens de kansel op?

“Misschien, maar ik zit nu in een andere rol. In deze fase van mijn leven wil ik in voetbaltermen de rol van commentator spelen. Die is er voor de analyse. Ik ben geen coach meer zoals ik als predikant was. Ik hou ontzettend van het spel. Ik heb de ene ploeg wat liever dan de andere, vanuit een persoonlijke voorkeur, maar uiteindelijk wil ik zo onpartijdig mogelijk het spel begrijpen en ik wil ook wel als scheidsrechter optreden als een van de partijen zich niet aan de regels houdt. Bij De Linker Wang zit ik in zekere zin wat meer in de rol van de scheidsrechter. In deze samenleving zien we spanningen tussen culturele groepen. Ik wil proberen het spel beter te laten verlopen. Dat wil niet zeggen dat de verschillende partijen het met elkaar eens moeten worden. Dat is mijn bezwaar tegen harmonie. De partijen mogen de strijd aangaan, zolang het sportief toegaat.”

Ervaart u het als een probleem de geloofstraditie door te geven aan uw kinderen?

“Geloofsoverdracht is inderdaad moeilijk. Ik heb alleen nooit verwacht dat al mijn kinderen het geloof zouden overnemen.”

Volgens André Rouvoet, de huidige vice-premier, is het ergste wat hem kan overkomen dat een van zijn kinderen van het geloof zou vallen. U verwacht gewoon niets. Dat is een wel heel ontspannen houding.

“Nou, het is niet gevoelloos. Wat voor mij van belang is, zou ik graag zien dat zij dat overnemen of er een eigen weg in vinden. In die zin houdt het mij dus wel bezig. Maar het is per definitie een minderheid van de Nederlanders die zich engageert met religie, dus waarom zouden je eigen kinderen dan bij die minderheid horen? Ik vind het belangrijker dat ze er op hun eigen manier mee omgaan.”

Zijn volgens u alle godsdiensten in principe even veel waard?

“Objectief gezien zou je dat kunnen zeggen, maar ik vind dat toch een te rationeel antwoord. Voor mij persoonlijk geldt dat niet. Het verhaal over Jezus raakt me meer dan een verhaal uit de hindoe-traditie. Aan de andere kant zou ik niet weten waarom het christendom meer waarde zou hebben dan andere godsdiensten. Ze overlappen elkaar en binnen godsdiensten wordt alles betwist. Het christendom heeft een prachtige traditie met een grote rol voor naastenliefde, maar er is ook veel fout gegaan. De mennonieten bijvoorbeeld hebben een zeer vredelievende traditie, maar toen ze lokaal de meerderheid vormden, zijn ze ook een keer gewelddadig geworden. In onze tijd heb-

“Ik vind de visie dat we allemaal een beetje vriendelijk voor elkaar moeten zijn, niet zo interessant”

ben de zogeheten bevrijdingstheologen soms geweld gelegitimeerd.”

U sprak over de ambivalentie van het heilige. Wat bedoelt u daarmee?

“Religie vraagt offers en innerlijke strijd. In die zin heeft religie iets onverzettelijks en iets onaangenaams. Uitsluiten is een deel van de religie. Ik ben daar niet blij mee. Het is lastig om dit aspect een plaats te geven, maar ik ben aan de andere kant niet zo geïnteresseerd in de visie dat we allemaal een beetje vriendelijk voor elkaar moeten zijn. Dat heeft namelijk iets oppervlakkigs en vrijblijvends. Het ondermijnt de religieuze creativiteit die onvermijdelijk tot botsingen leidt. Bijvoorbeeld als het gaat om hoe je oude tradities verbindt met nieuwe vragen zoals gentechnologie. Of hoe je met culturele verschillen omgaat als de ander iets doet waar je het fundamenteel mee oneens bent. Religie gaat altijd ook over dat soort weerbarstige vragen waar we het elkaar vooral ook respectvol moeilijk moeten maken.”